

Sören Holmberg*

EU alltmer accepterat

Sammanfattning

EU närmar sig ett majoritetsstöd i den svenska opinionen. Den senaste SOM-undersökningen hösten 2008 visar ett starkare stöd än någonsin tidigare sedan Sverige blev EU-medlem. Andelen som i huvudsak är för det svenska medlemskapet är 48 procent mot 26 procent som i huvudsak är emot. År 1995 när Sverige var alldeles ny medlem i EU var siffrorna omvända med 49 procent i huvudsak emot medlemskapet och endast 36 procent för.

En undersökning av vilka politikbedömningar som kan ha legat bakom den tilltagande positiva EU-opinionen visar att främst ekonomin och sysselsättningen, men också brottsbekämpningen, miljön och den sociala tryggheten kan ha spelat en viktig roll. De har alla fått bättre betyg än för tio år sedan när det gäller om EU-medlemskapet lett till förbättringar eller försämringar.

Stödet för EU har också ökat på ett antal specifika områden mellan 2007 och 2008. De flesta svenskar är fortfarande emot att införa euro, men stödet för euron har ökat något. Detsamma gäller stödet för att Sverige skall delta i försvarssamarbetet inom EU. När det däremot gäller stödet för att Turkiet skall få bli EU-medlem existerar det knappt.

Riksdagens godkännande av Lissabonfördraget hösten 2008 hade ett mycket svagt folkligt stöd. Endast 16 procent tyckte godkännandet var bra. Fast å andra sidan, det var endast 13 procent som tyckte ett godkännande var dåligt. De allra flesta (71 procent) hade ingen bestämd åsikt. Ett svagt betyg till svensk politisk åsiktsbildning, inkluderande partier, massmedier och väljare.

Opinionsstödet växer för EU

Europeiska Unionen håller på att bli alltmer accepterad. I SOM-institutets mätning hösten 2008 är det rekordmånga som i huvudsak är *för* det svenska medlemskapet i EU. Andelen *för* medlemskapet är 48 procent, upp från tidigare rekordet 46 procent 2007 och upp från 36 procent 1995 – första året Sverige var medlem i unionen. Andelen som i huvudsak är *emot* medlemskapet 2008 är endast 26 procent, ned från 49 procent 1995. EU-motståndarna har alltså blivit klart färre sedan Sverige blev EU-medlem samtidigt som anhängarna och personer utan åsikt blivit fler. Den senare obestämda gruppen har

ökat från 15 procent 1995 till 26 procent 2008 (se figur 1).

Umgänget och erfarenheten av EU har nött ned stora delar av motståndet. Opinionsvinsten av det har dock inte gått odelat till anhängare av EU. Den har istället delats mellan EU-anhängare och obestämda. Effekten har blivit att EU-anhängarna ännu inte är i majoritet. Det fattas två procentenheter innan 48 procent blir 50 procent. En majoritet av svenska folket har alltså ännu inte mentalt följt med Sverige in i EU. Men det närmar sig.

Det ökande stödet för EU återfinns inte bara i SOMs undersökningar.¹ Samma tendens kan man finna också i

* Sören Holmberg är professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet.

¹ I SOM-undersökningarna 2007 och 2008 har vi inkluderat en ny mer generell EU-fråga som inte berör medlemsproblematiken. Den är formulerad sålunda: "Allmänt sett vilken är Din inställning till EU?" med sex olika svarsalternativ från mycket positiv till mycket negativ och alternativet "ingen uppfattning". År 2007 svarade 37 procent positiv, 29 procent varken/eller, 28 procent negativ och 6 procent ingen uppfattning. Motsvarande resultat 2008 är 40 procent positiv, 26 procent varken/eller, 28 procent negativ och 6 procent ingen uppfattning. Den EU-positiva opinionen ökade precis som i övriga mätningar, i detta fall med 3 procentenheter.

Eurobarometerens mätningar, liksom i SCBs Partisynpatiundersökning (PSU). Hösten 2008 slog den positiva EU-opinionen också rekord i Eurobarometern och SCB/PSU. I Eurobarometern uppgav hela 59 procent att det svenska EU-medlemskapet var en "god sak". Motsvarande resultat var endast 27 procent år 1996. EU har blivit påtagligt mer accepterat bland svenska folket under de senaste 10–15 åren.

Sverige tillhör inte längre de länder inom unionen som har den mest EU-negativa befolkningen. I Eurobarometermätningen hösten 2008 hamnar Sverige på plats 12 av 27 länder när det gäller andel av befolkningen som tycker att EU är en god sak; för första gången på övre halvan och med ett resultat högre än genomsnittet för EU27 (59 procent för Sverige mot 53 procent för EU-genomsnittet). Vi ligger fortfarande efter Danmark som har resultatet 64 procent och efter Holland i toppen med resultatet 80 procent. Men den svenska EU-opinionen är idag klart mer EU-positiv än motsvarande opinion i Finland och Österrike, som kom in i EU samtidigt som Sverige. Andelen personer som angav medlemskapet som en god sak var hösten 2008 enbart 48 procent i Finland och 39 procent i Österrike. Minst positiva stämningar visavi EU återfanns i Storbritannien, Ungern och Lettland där endast 32, 31 respektive 27 procent tyckte EU-medlemskapet var en god sak i oktober–november 2008.

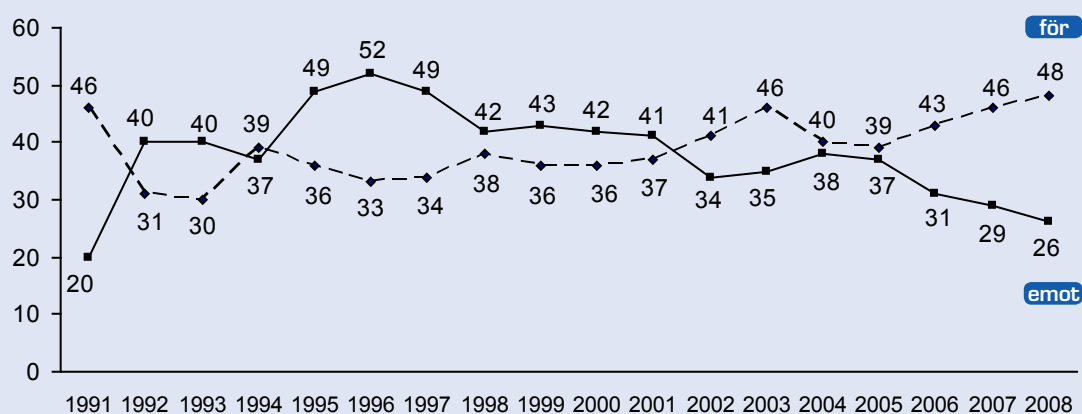
Alla de mått vi talat om hittills är tämligen grovt tillryggade. De är gjorda för att vara brett applicerbara och för att mäta allmänna stämningar. Och som sådana är

de analytiskt användbara. De mäter alla på lite olika sätt människors positioner på en graderad EU-dimension. Men de mäter inte åsikter om olika konkreta förslag. Inte heller mäter de skarpa lägen, som om Sverige skall lämna EU eller inte. Ställer vi frågor av det senare slaget ökar stödet för EU och motståndet minskar. Det är tuffare att hävda att Sverige bör utträda ur EU än att säga att man i huvudsak är emot Sveriges EU-medlemskap. Men skillnaden är inte dramatisk. Andelen svarspersoner i SOM-studien 2008 som angav att det är ett bra förslag att "Sverige bör utträda ur EU" var 22 procent. Något lägre än de 26 procent som uppgav att de i huvudsak var emot Sveriges medlemskap. Andelen personer som tyckte utträdesförslaget är dåligt (= för att stanna kvar som EU-medlem) var 53 procent; en något större andel än de 48 procent som angav att de i huvudsak var för medlemskapet. Resultaten visar alltså att EU-anhängarna 2008 omfattar cirka 48–53 procent av folket mot 22–26 för EU-motståndarna.

Undersökt utifrån utträdesfrågan har andelen som vill stanna kvar i unionen ökat med 4 procentenheter sedan 2007, från 49 till 53 procent samtidigt som de som vill lämna minskat med 3 procentenheter, från 25 till 22 procent. Opinionsvinden i utträdesfrågan är alltså densamma som vi har kunnat notera för de andra måtten. Stödet för EU ökar. Fler vill stanna kvar som medlemmar. Färre vill lämna. För första gången i en SOM-mätning är det en majoritet som *inte* vill lämna EU. De har inte bara mentalt följt Sverige in i EU. De vill dessutom stanna kvar.

Den EU-positiva opinionsvinden har börjat sudda ut

Figur 1: För eller emot det svenska medlemskapet i EU (procent)

Kommentar: Resultaten bygger på SOM-data. Enkätfrågan lyder: "Vilken är Din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?" med svarsalternativen: "I huvudsak för det svenska medlemskapet i EU; I huvudsak emot det svenska medlemskapet i EU; Har ingen bestämd åsikt i frågan." Procenten har beräknats bland personer som besvarat enkätfrågan.

vissa av de gamla åsiktsskillnader som funnits mellan olika sociala och politiska grupper när det gäller stödet för unionen. Det gäller inte alla gruppsskillnader, men i flera viktiga avseenden har gamla klyftor minskat eller försvunnit helt. EU-vinden i positiv riktning återfinns i alla sociala och politiska grupper men den har varit starkare i vissa grupper än i andra vilket i flera fall lett till minskade åsiktsskillnader mellan centrala grupper.²

Resultaten i tabell 1 visar opinionsläget hösten 2008 – vilken åsikt olika sociala och politiska grupper har om Sverige skall lämna EU eller förbli medlem. Flera av mönstren känner vi igen. Mest positiva till att Sverige stannar kvar i EU är män, de äldsta, högutbildade, högre tjänstemän, företagare och storstadsbor. Partipolitiskt är stödet för EU klart starkast bland sympatisörer till M och FP. Ideologiskt återfinns mest stöd bland personer som klassificerar sig själva som högerorienterade.

Minoritetsåsikten att Sverige bör lämna EU har mest stöd bland kvinnor, bland medelålders personer, bland lågutbildade, bland arbetare, bland jordbrukare samt på landsbygden och i mindre tätorter. På vänster-högerskalan är personer klart till vänster mest EU-negativa. Här finns fortfarande en åsiktsövertikt för att Sverige bör lämna EU. Partipolitiskt är Vänsterpartister, men också Sverigedemokrater, mest för att Sverige bör utträda ur EU. I båda fallen återfinns en opinionsövertikt för ett utträde.

När det gäller Miljöpartiet stödjer deras sympatisörer mycket klart den nya partilinjens att *inte* kräva ett utträde ur EU. En majoritet av MPs sympatisörer 2008 (58 procent) tycker det är ett *dåligt* förslag att Sverige bör utträda ur EU. Även 2007 fanns det en opinionsövertikt, men inte majoritet, bland MP-sympatisörer för att Sverige *inte* skall lämna EU. Då var andelen som tyckte förslaget att Sverige bör lämna EU 44 procent (Holmberg 2008). Miljöpartiets ledning och partiets sympatisörer har bytt EU-ståndpunkt tillsammans.

Om vi ser mer konkret på hur EU-åsikterna förändrats i olika sociala och politiska grupper sedan folkomröstningen 1994 visar det sig att alla grupper utom jordbrukare blivit klart mer EU-positiva. När det gäller jordbrukare röstade de ja till 53 procent 1994 (Gilljam och Holmberg 1996). Bland jordbrukare med en klar åsikt 2008 är det ungefär samma andel som tycker att Sverige *inte* skall gå ut ur EU (50 procent). Övriga 50 procent bland jordbrukare anser att Sverige bör lämna EU. Jordbrukare har alltså inte blivit mer EU-positiva sedan folkomröstningen, snarare något mer negativa. I alla andra undersökta grupper har åsiktsförskjutningarna varit klart

åt det EU-positiva hållet. För den här analysen har vi jämfört andelen ja-röster i olika grupper 1994 med andelen i samma grupper som 2008 *inte* vill att Sverige skall lämna EU. Jämförelsen 2008 har gjorts efter det att resultaten dikotomiserats till att endast omfatta personer som tycker det är bra (= motsvarar en nej-röst 1994) eller dåligt (= motsvarar en ja-röst 1994) att Sverige lämnar EU.

Analyserat på detta sätt har ja-opinionen/Sverige bör *inte* lämna EU förstärkts med +18 procentenheter sedan 1994, från 53 procent till 71 procent. Mest påtagligt har åsikterna svängt över i EU-positiv riktning bland grupper som 1994 var övervägande på nej-sidan och mest negativa till EU. Det gäller sociala grupper som kvinnor (+22) och unga (+30) och partipolitiska grupper som sympatisörer till V (+26), MP (+63), C (+33) och KD (+24).³ När det gäller partisympatisörerna röstade alla dessa fyra partiers väljare övervägande nej till EU 1994. Idag efter opinionsförskjutningen är det bara Vänsterpartiets väljare som fortfarande har en majoritet på nej-sidan. Åsiktsförändringen i EU-positiv riktning har inte varit lika stor bland de partisympatisörer som redan 1994 var övervägande för EU. Bland S-, FP- och M-sympatisörer har den EU-positiva opinionen vuxit med +12, +11 respektive +4 procentenheter sedan 1994.

När det gäller kön och ålder har åsiktsförskjutningarna bland kvinnor och unga i EU-positiv riktning varit så stora att de gamla åsiktsskillnaderna i det närmaste försvunnit visavi män och äldre personer. Kvinnor och yngre är idag nästan lika positiva till EU som män och de äldsta. Andra åsiktsklyftor som också minskat sedan 1994 är de mellan olika partisympatisörer. Åsiktsavståndet mellan Vänsterpartiets sympatisörer på den EU-negativa sidan och FP- och M-sympatisörer på den EU-positiva sidan är mindre idag än vid tiden för folkomröstningen 1994. Den parti-politiska polariseringen i EU-frågan har minskat bland väljarna.

När det däremot gäller andra åsiktsskillnader i EU-frågan, som till exempel dem mellan olika utbildnings- eller yrkesgrupper eller mellan människor som bor på landet eller i storstaden, kan vi inte iaktta några påtagliga minskningar sedan 1994. Den EU-positiva opinionsvinden har blåst ungefär lika starkt i alla grupper och därmed har de gamla åsiktsklyftorna bevarats om än på en mer EU-vänlig nivå. Åsiktsskillnaderna i EU-frågan mellan låg- och högutbildade, mellan arbetare och högre tjänstemän och mellan boende på landsbygden och i storstäderna är idag ungefär lika stora som de var när Sverige folkomröstade om EU-medlemskapet 1994. Diffusionsprocesser som startar i centrum tar tid innan de verkat färdigt i periferin.

² Det finns dock en grupp som klart avviker från mönstret. Det är jordbrukarna som jämfört med läget 1994 snarast är något mer EU-negativa idag.

³ Tjänstemän är ytterligare en grupp med en förskjutning över genomsnittet i EU-positiv riktning mellan 1994 och 2008 (+27). Tjänstemän var dock inte 1994 en grupp som övervägande röstade nej. De röstade tvärtom övervägande ja i EU-folkomröstningen (56 procent).

Tabell 1: Svenska folkets åsikter om att lämna eller inte lämna EU (procent)

Påstående: "Sverige bör utträda ur EU"						
	bra förslag	varken eller	dåligt förslag	summa procent	antal personer	andel bra minus andel dålig
samtliga	22	25	53	100	1 529	-31
kvinnor	23	28	49	100	797	-26
män	21	22	57	100	732	-36
15 – 29	17	32	51	100	237	-34
30 – 49	24	24	52	100	477	-28
50 – 64	24	23	53	100	453	-29
65 – 85	20	25	55	100	362	-35
lågutbildad	31	32	37	100	334	-6
medellåg	23	28	49	100	479	-26
medelhög	20	20	60	100	323	-40
högutbildad	15	19	66	100	364	-51
arbetarhem	32	32	36	100	622	-4
tjänstemannahem	13	23	64	100	531	-51
högre tjänstemannahem	7	8	85	100	124	-78
företagarhem	14	13	73	100	118	-59
jordbrukarhem	37	26	37	100	46	±0
landsbygd	27	31	42	100	223	-15
tätort	29	27	44	100	363	-15
stad	19	24	57	100	670	-38
storstad	16	19	65	100	259	-49
klart vänster	42	22	36	100	163	+6
något vänster	24	25	51	100	358	-27
varken eller	24	36	40	100	450	-16
något höger	14	16	70	100	372	-56
klart höger	12	14	74	100	152	-62
V	51	21	28	100	84	+23
S	25	31	44	100	546	-19
MP	19	23	58	100	107	-39
C	19	21	60	100	70	-41
FP	7	22	71	100	100	-64
KD	26	20	54	100	74	-28
M	8	16	76	100	352	-68
SD	46	23	29	100	68	+17

Kommentar: Resultaten kommer från SOM-studien 2008. Observera att svaret "bra förslag" innebär utträde ur EU medan svaret "dåligt förslag" innebär motstånd mot ett utträde ur EU. Procent har beräknats bland personer som besvarat enkätfrågan.

Förbättringar och försämringar på grund av EU-medlemskapet

Ett sätt att analysera vad som mer konkret kan ligga bakom den positiva EU-vinden sedan sent 1990-tal är att undersöka hur svenska folket bedömer konsekvenserna av EU-medlemskapet på olika policyområden. Vad blir betyget om medborgarna får säga sitt? Har EU-medlemskapet inneburit förbättringar eller försämringar på olika samhällsområden? I SOM-undersökningarna har vi sedan sent

1990-tal tillgång till data som möjliggör en sådan utvärderingsanalys. Vi kan studera sambandet mellan människors åsikter om EU och hur de bedömer EU:s betydelse på olika områden. Vilka områdesbedömningar har förändrats mest i positiv riktning och vilka är starkast kopplade till åsikterna om EU? Utfallet av mätningen 2008 och tidsserierna tillbaka till 1997 återfinns i tabellerna 2 och 3. Undersök-

**Tabell 2: Åsikt om EU-medlemskapets konsekvenser inom olika samhällsområden 2008
(procent och konsekvensbalans)**

Fråga: "Vad anser du att medlemskapet i EU hittills inneburit för Sverige inom följande områden?"

	Stor för- bättring	Viss för- bättring	Varken förbättring eller för- sämring	Viss för- sämring	Stor för- sämring	Ingen upp- fattning	Summa balans	Konsekvens- balans	Antal svar
Högre utbildning/forskning	3	24	33	3	2	35	100	+22	1 520
Företagens villkor	2	25	31	6	2	34	100	+19	1 522
Miljön	2	25	40	10	2	21	100	+15	1 535
Sysselsättningen	2	18	41	11	4	24	100	+5	1 519
Jordbruket	4	22	23	18	6	27	100	+2	1 519
Brottsbekämpningen	2	19	36	11	8	24	100	+2	1 524
Jämställdheten	1	9	57	7	2	24	100	+1	1 523
Ekonomi	2	17	36	17	6	22	100	-4	1 522
Alkoholpolitiken	2	13	37	15	10	23	100	-10	1 531
Den sociala tryggheten	1	6	49	14	6	24	100	-13	1 518
Prisnivån på livsmedel	2	18	25	25	11	19	100	-16	1 529
Invandrare och flyktingar	1	8	36	17	10	28	100	-18	1 528

Kommentar: Resultaten kommer från den nationella SOM-studien 2008. Samtliga personer som har besvarat intervjufrågorna ingår i procentbasen. Konsekvensbalansen anger andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss förbättring minus andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss försämring inom respektive område.

ningen omfattar sammanlagt femton olika policyområden varav tolv ingick i studien 2008.

Om vi börjar med att se på resultatet från mätningen 2008 visar det sig att sju områden får ett övervägande positivt betyg – fler personer uppfattar förbättringar på grund av EU-medlemskapet än försämringar. Den positiva listan toppas av högre utbildning/forskning, företagens villkor och miljön, följda av sysselsättningen, jordbruket, brottsbekämpningen och jämställdheten. Fem policyområden får ett övervägande negativt betyg. Människor upplever här mer försämringar än förbättringar på grund av EU-medlemskapet. I botten återfinns områdena invandrare och flyktingar, prisnivån på livsmedel och den sociala tryggheten, men också alkoholpolitiken och – hösten 2008 – ekonomin.

Men det som är mest intressant att studera är naturligtvis hur de olika områdesbedömningarna har *förändrats*. De som förändrats mest i positiv riktning är våra huvudsakliga misstänkta när det gäller vilka konkreta utvärderingar som kan ligga bakom det allmänt ökande opinionsstödet för EU i Sverige. Vi jämför policybedömningarna 2007/2008 med motsvarande bedömningar 1997/1998. För tio år sedan var cirka 34–38 procent av svenska folket i huvudsak för Sveriges medlemskap i EU. Åren 2007/2008 var mot-

svarande andel för EU-medlemskapet 46–48 procent, en uppgång på runt tio procentenheter. Vilka policybedömningar har ökat på ett motsvarande positivt sett under de senaste tio åren? Och vilka policybedömningar har inte ökat i positiv riktning eller kanske till och med blivit mer negativa? De senare områdesbedömningarna kan vi avskrivna från listan över misstänkta. De kan knappast ha bidragit positivt när svenska folket blivit mer accepterande visavi EU under de senaste tio åren.

Vi har tre policyområden som klart toppar listan när det gäller att EU-medlemskapet får ett bättre betyg idag än för tio år sedan av svenska folket. De områdena är brottsbekämpningen, miljön och sysselsättningen. För tio år sedan övervägde omdömet "EU-medlemskapet försämrar" på alla tre områdena, tydligast för brottsbekämpningen men även när det gäller miljön och sysselsättningen. År 2008 överväger "EU-medlemskapet förbättrar" på alla tre områdena, mest påtagligt för miljön men också – om än nått och jämnt – för sysselsättningen och brottsbekämpningen.

Andra policyområden som också kan uppvisa en påtagligt mer positiv bedömning är ekonomin och den sociala tryggheten. Förändringen i positiv riktning har dock inte varit lika tydlig som för de tre tidigare nämnda områdena och resultatet 2008 uppvisar fortfarande en övervikt för

Tabell 3: Åsikt om EU-medlemskapets konsekvenser inom olika områden 1997–2008 (konsekvensbalans)

Fråga: "Vad anser du att medlemskapet i EU hittills inneburit för Sverige inom följande områden?"

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Högre utbildning/forskning	-	23	21	22	19	16	-	-	17	18	16	22
Möjligheten att påverka i EU	11	6	9	4	4	9	-	-	-	-	19	-
Företagens villkor*	32	20	17	26	9	13	13	-	6	12	-	19
Miljön	-14	-11	-10	-8	-6	-5	2	-	1	3	14	15
Den militära säkerheten	10	7	0	6	6	11	6	-	-	-	14	-
Sysselsättningen	-19	-15	-2	7	-3	-4	-6	-	-21	-8	14	5
Brottsbekämpningen	-35	-22	-23	-20	-14	-5	-13	-	-8	-2	-	2
Jordbruket	-9	-26	-32	-29	-19	-8	-4	-	-17	-10	-	2
Jämställdheten	-9	-8	-3	-5	-7	-6	-	-	-	-	5	1
Ekonomi	-20	-19	-8	-4	-15	-16	-9	-	-14	-3	4	-4
Alkoholpolitiken	-	-	-	-	-	-	-	-	-16	-10	-11	-10
Sociala tryggheten	-28	-19	-16	-19	-15	-15	-	-	-	-	-9	-13
Prisnivån på livsmedel	10	16	15	12	1	-8	-2	-	25	21	6	-16
Invandrare och flyktingar	-	-	-9	-12	-18	-22	-	-	-22	-18	-16	-18
Den nationella självständigheten	-49	-48	-46	-49	-44	-41	-	-	-	-	-37	-

Kommentar: Samtliga personer som har besvarat SOM:s enkätfrågor (c:a 1 520–1 700 genom åren) ingår i procentbasen. Konsekvensbalansen anger andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss förbättring minus andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss försämring inom respektive område. Året 1997 innehöll enkätfrågan inget explicit ingen uppfattning-alternativ. * Företagens konkurrensmöjligheter 1997–2002

bedömningen att "EU-medlemskapet försämrar", precis som var fallet för tio år sedan. När det gäller ekonomin är övervikten för försämringsbedömningen över förbättringsbedömningen inte stor krishösten 2008, enbart 4 procentenheter. Hösten 2007 var resultatet det omvända med en övervikt på 4 procentenheter för förbättringsbetyget över försämringsbetyget. För tio år sedan bedömdes ekonomin mycket mer negativt med en övervikt på 20 procentenheter för att EU-medlemskapet försämrade snarare än förbättrade för Sverige.

Utöver dessa fem policyområden med relativt klara EU-positiva förändringar i konsekvensbedömningarna finns ytterligare några områden som också uppvisar bedömningsförändringar i EU-positiv riktning, men på en mer blygsam nivå. Det gäller områdena den nationella säkerheten, jämställdheten, jordbruket, möjligheten att

påverka EU och den militära säkerheten. Dessutom finns det fyra policyområden som går emot trenden och uppvisar mer negativa betyg för EU-medlemskapet idag än för tio år sedan. De områdena är priserna på livsmedel, företagens villkor, invandrare/flyktingar och högre utbildning/forskning. När det gäller utbildning/forskning är nedgången obetydlig. För de övriga tre är den mer påtaglig.⁴

De fem policyområden som uppvisar minst bedömningsförändringar i EU-positiv riktning tror vi inte har spelat någon större roll som orsaker bakom det ökade stödet för EU. Samma slutsats, men med ännu större tyngd, kan vi dra när det gäller de fyra områden som uppvisar en ökning i bedömningarna att "EU-medlemskapet försämrar".

Våra huvudmisstänkta som orsaker till det ökande opinionsstödet för Europeiska Unionen är istället främst de tre, alternativt fem, policyområden där svenska folket,

⁴ Jämförelsen bakåt gäller 1999 för området invandrare/flyktingar. Åren 1997 och 1998 ingick inte området i SOM-undersökningarna.

klart mer idag än för tio år sedan, bedömer att EU-medlemskapet förbättrar snarare än försämrar för Sverige. De allmänna EU-åsikterna i Sverige har alltså blivit mer positiva därför att rädslan minskat för att brottsbekämpningen skulle bli lidande i ett EU-anslutet Sverige, därför att insikten att miljöfrågan är övernationell och bäst hanteras inom EU vunnit terräng, därför att farhågorna att EU-medlemskapet skulle skada svensk ekonomi och sysselsättning kommit på skam och därför att oron för att den svenska modellen med social trygghet skall urholkas minskat påtagligt, om än inte försvunnit.

Vår slutsats att förändringarna i konsekvensbedömningarna på just dessa fem områden bidragit till den positiva EU-vinden i Sverige stärks av att flera av de aktuella bedömningarna är klart relaterade till människors EU-åsikter. Sambanden mellan EU-åsiikt och de olika bedömningarna är starkast för ekonomibedömningarna (1:a plats, $r=.59$), följda av konsekvensbedömningarna när det gäller sysselsättningen (2:a plats, $r=.50$), sociala tryggheten (3:e plats, $r=.43$) och miljön (4:e plats, $r=.39$). Bedömningarna av brottsbekämpningen hamnar något lägre med en korrelation med EU-åsikterna på .35 och en nionde plats på rangordningen. Svagast samband med EU-åsikterna har bedömningarna av konsekvenserna när det gäller invandrare/flyktingar (10:e plats, $r=.31$), jämställdheten (11:e plats, $r=.28$) och alkoholpolitiken (12:e plats, $r=.21$).⁵

Ekonomi- och sysselsättningsbedömningarnas centrala roll är värd att notera. Motsvarande bedömningar var också bland de mest betydelsefulla i folkomröstningarna 1994 och 2003 (Gilljam och Holmberg 1996, Oscarsson och Holmberg 2004). För eller emot EU har hittills i Sverige till en icke ringa del varit en fråga om vad som har bedömts vara bra eller dåligt för Sveriges ekonomi och/eller den egna ekonomin. Den ekonomiskt nyttomaximerande *homo economicus* är en faktor att räkna med också i EU-sammanhang.

Mot den bakgrunden är den ekonomiska krisen ett orosmoln för den positiva EU-opinionen. Redan i SOM-mätningen i början av krisen hösten 2008 kan vi iaktta något mindre positiva bedömningar av EU-medlemskapets konsekvenser för svensk ekonomi och sysselsättning än som var fallet 2007 (se tabell 3). De minskande positiva bedömningarna är inte stora – endast några få procentenheter – men de innebär en viss försvagning av de positiva bedömningarna. Frågan är hur motståndskraftig EU-opinionen är om ekonomin fortsätter att försämrast under 2009? Början på den ekonomiska nedgången stod den positiva svenska EU-opinionen väl emot. Stödet för EU minskade inte hösten 2008, det ökade något istället. Huruvida de positiva EU-åsikterna fortsättningsvis kommer att lyckas stå emot effekterna av den ekonomiska

lågkonjunkturen kommer att avgöras av hur skuldfrågan bedöms av opinionen. Hypotesen är att EU-opinionen kommer att drabbas negativt om EU får en del av skulden för den försvagade ekonomin. Om EU ses som en del av problemet kommer stödet för EU att minska i Sverige. Om EU tvärtom ses som en del av lösningen kan stödet för EU fortsätta att växa. Som James Carville, Bill Clintons kampanjledare, slog fast när någon frågade vad som kommer att avgöra – *It's the Economy, Stupid!*

En faktor som kan motverka en eventuell negativ opinions-effekt på grund av den svaga ekonomin är det svenska ordförandeskapet i unionen hösten 2009. Förra gången Sverige var ordförande, våren 2001, gick stödet för EU upp något litet i SOM-studien hösten 2001 (+1 procentenhet). Vi får se om Fredrik Reinfeldt kan göra bättre ifrån sig än vad Göran Persson gjorde.

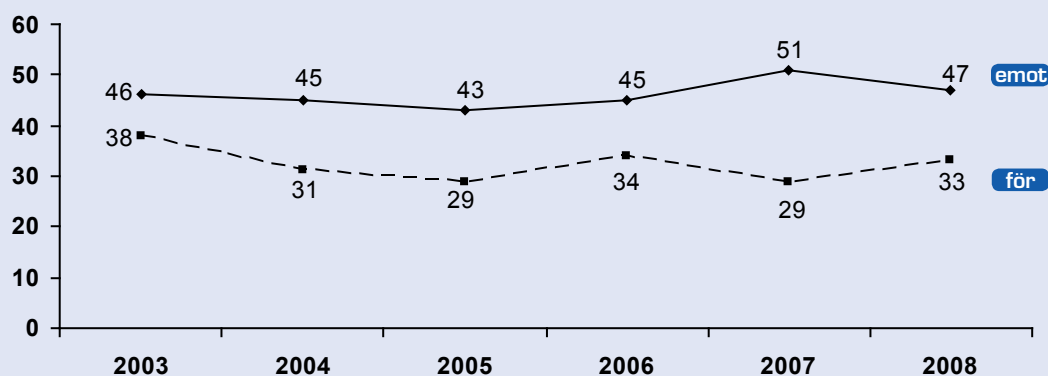
Även andra EU-relaterade åsikter har blivit mer EU-positiva

I SOM-undersökningen 2008 mäter vi också opinionen i ett antal EU-relaterade frågor. Det gäller inställningen till euro som valuta i Sverige, om Sverige bör delta i EU:s för-svarssamarbete, om Turkiet bör bli EU-medlem och om Sverige bör godkänna EU:s nya grundfördrag (Lissabon-fördraget). I samtliga fall kan vi konstatera en viss opinionsförskjutning i EU-positiv riktning. Euro-opinionen är fortsatt övervägande negativ men andelen som vill införa euron i Sverige har ökat från 29 procent 2007 till 33 procent 2008 samtidigt som euromotståndarna minskat från 51 till 47 procent (se figur 2). Men jämfört med läget 2003 i folkomröstningen har inte mycket hänt. Nej-sidans övertag är fortfarande cirka 14 procentenheter precis som i folkomröstningen. Senare mätningar under vårvintern 2009 visar dock på en fortsatt opinionstillbakagång för euromotståndarna. Enligt en SKOP-mätning publicerad i början av mars leder motståndarna med endast sex procentenheter (51 procent för nej till euro mot 45 procent för ja till euro). En Sifo-mätning i april visar t.o.m. på en ledning för ja till euro med 47 procent mot 45 procent för nej. En fortsatt svag krona kan göra euron till en het fråga.

Opinionsförskjutningen i fråga om försvarssamarbetet inom EU är kortsiktigt större än förskjutningen i eurofrågan. Andelen som är positiv till att Sverige deltar har ökat från 37 procent 2007 till 45 procent 2008. Sett lite längre tillbaka är uppgången i positiva svar dock mindre – från 43 procent 2006 och 40 procent 2006 till 45 procent 2008. Måhända var resultatet 2007 slumpmässigt något lågt? Den säkraste huvudslutsatsen är kanske att opinionen inte förändrats särskilt mycket när det gäller synen på det svenska försvarssamarbetet inom EU. En övervikt på cirka 15–20 procentenheter (23 enheter 2008) har i alla

⁵ Sambandsanalyserna har gjorts med frågan om man i huvudsak är för eller emot EU-medlemskapet som indikator på EU-åsiikt.

Figur 2: Euro-opinionen i Sverige efter folkomröstningen (procent)

Kommentar: Resultaten kommer från SOM-undersökningarna. Procent har beräknats bland personer som besvarat enkätfrågorna. Åren 2003–2005 var frågan "Sverige bör bli medlem i EMU?" och 2006–2008 "Sverige bör införa euro som valuta?". Svarsalternativen har genomgående varit: "mycket bra förslag, ganska bra förslag, varken bra eller åligt förslag, ganska dåligt förslag, mycket dåligt förslag". I figuren har mycket/ganska bra förslag definierats som för euro medan mycket/ganska dåligt förslag klassificerats som mot euro.

SOM:s mätningar sedan 2005 varit positivt inställda till att Sverige bör medverka i försvarssamarbetet inom EU.⁶ Opinionen är delad men en relativt klar övertikt är positiv till ett svenskt deltagande i EU:s försvarssamarbete.

När det gäller Turkiets medlemskap i EU är en mycket tydlig opinionsövertikt emot i SOM-studien 2008 precis som 2006. Men andelen negativa har minskat något, med 1 procentenhet från 49 procent negativa till 48 procent. Andelen som tycker ett turkiskt EU-medlemskap är ett bra förslag har ökat från 12 till 13 procent. En mycket stor opinion är tveksam och svarar varken bra eller dåligt (39 procent både 2006 och 2008).⁷

Någon motsvarande tydlig opinionsövertikt har vi inte när det gäller om Sverige skulle godkänna EU:s grundfördrag. Andelen personer som är positiva till ett godkännande var endast 15 respektive 16 procent i SOM-undersökningarna 2007 och 2008 (en ökning med 1 procentenhet). Andelen negativa var av samma storleksordning, 15 procent 2007 och 13 procent 2008. De allra flesta hade ingen bestämd åsikt för eller emot. Det gällde hela 70 procent 2007 och 71 procent 2008. De svarade antingen varken/eller eller hade ingen uppfattning.

Det är inget gott betyg åt svensk politisk opinionsbildning och representativ demokrati att riksdagen på hösten 2008 godkände EU:s grundfördrag med stöd av endast 16 procent av befolkningen. Oppositionen mot godkän-

nandet kan heller inte yvas. De hade endast stöd av 13 procent. Folkmajoriteten hade inte tagit ställning. Såväl anhängare som motståndare till Lissabonfördraget misslyckades med att få stöd för sina åsikter. Även om det kanske ligger i sakens natur att författningsfrågor inte engagerar de många människorna är 70 procent utan åsikt en väldigt hög andel. Lite bättre kunde partierna, medierna och väljarna ha skött sig. Man kommer att tänka på Hans Alfredssons sketch med den övergivne prästen: – *Varför kommer Ni inte när jag ringer för?*

I tabell 4 dokumenterar vi av historiska skäl hur folkopinionen såg ut mer i detalj hösten 2008 när Sveriges riksdag godkände EU:s nya grundfördrag. I alla sociala och politiska grupper var majoriteten utan någon bestämd åsikt i frågan. Kvinna eller man, ung eller gammal, lågutbildad eller högutbildad, storstadsbo eller boende på landsbygden, vänster- eller högersinnad, EU-anhängare eller EU-motståndare, olika partisympatisörer – alla var de till övervägande delen utan någon bestämd åsikt om grundfördragets godkännande. Det fanns endast ett undantag där en majoritet hade åsikter. Det gällde yrkesgruppen högre tjänstemän. Bland dem var det "endast" 45 procent som var utan en bestämd åsikt. Övriga var till 38 procent för att Sverige skulle godkänna grundfördraget och till 17 procent emot.

Mest stöd för riksdagens godkännandebeslut fanns

⁶ Resultaten från undersökningarna 2005–2007 återfinns i Holmberg 2008. På påståendefrågan om Sverige bör delta i försvarssamarbetet inom EU i SOM 2008 angav 45 procent bra förslag, 22 procent dåligt förslag och 20 procent varken eller.

⁷ En utförligare analys av opinionen om Turkiets EU-medlemskap återfinns i Holmberg och Lindahl 2007.

Tabell 4: För eller emot att Sverige godkänner EU:s nya grundfördrag (procent)

Påstående: **"Sverige bör godkänna EU:s nya grundfördrag (Lissabonfördraget)"**

	bra förslag	varken eller	dåligt förslag	ingen uppfattning	summa procent	andel bra antal personer	minus andel dålig
samtliga	16	18	13	53	100	1541	+3
kvinnor	12	16	9	63	100	808	+3
män	20	20	18	42	100	733	+2
15 – 29	8	13	11	68	100	240	-3
30 – 49	14	18	13	55	100	479	+1
50 – 64	17	19	13	51	100	452	+4
65 – 85	22	19	15	44	100	370	+7
lågutbildad	11	21	12	56	100	340	-1
medellåg	11	20	11	58	100	479	±0
medelhög	19	14	16	51	100	324	+3
högutbildad	24	16	13	47	100	365	+11
arbetarhem	8	20	14	58	100	627	-6
tjänstemannahem	19	16	13	52	100	532	+6
högre tj-mannahem	38	10	17	35	100	123	+21
företagarhem	22	17	9	52	100	120	+13
jordbrukarhem	13	30	8	49	100	47	+5
landsbygd	8	20	16	56	100	225	-8
tätort	11	17	12	59	100	368	-1
stad	19	18	12	51	100	675	+7
storstad	22	15	15	48	100	259	+7
klart vänster	8	12	28	52	100	164	-20
något vänster	13	18	15	54	100	362	-2
varken eller	9	22	13	56	100	451	-4
något höger	25	16	9	50	100	372	+1
klart höger	30	16	6	48	100	153	+24
V	4	13	30	53	100	83	-26
S	11	20	15	54	100	552	-4
MP	9	16	16	59	100	109	-7
C	17	23	10	50	100	70	+7
FP	35	13	4	48	100	101	+31
KD	16	12	21	51	100	75	-5
M	28	17	5	50	100	353	+23
SD	6	23	22	49	100	69	-16
EU-positiv	33	16	6	45	100	609	+27
varken eller	7	23	8	62	100	398	-1
EU-negativ	2	17	30	51	100	432	-28

Kommentar: Resultaten kommer från SOM-studien 2008. EU-frågan om positiv eller negativ inställning lyder: "Allmänt sett, vilken är Din inställning till EU?". Med svarsalternativen "mycket positiv, ganska positiv, varken positiv eller negativ, ganska negativ, mycket negativ." Procent har beräknats bland personer som besvarat enkätfrågan, inklusive svarsalternativet "ingen uppfattning".

bland män, bland de äldsta, bland högutbildade, bland högre tjänstemän, bland storstadsbor, bland personer längst ut till höger ideologiskt, bland sympatisörer till Folkpartiet och bland EU-anhängare. Mönstren känns väl igen från analyser av vilka grupper som allmänt sett är mest positiva till EU.

Mönstren är också välkända när vi ser på vilka sociala och politiska grupper som var minst positiva till riksdagens godkännande av Lissabonfördraget. Minst positiva var kvinnor, unga, lågutbildade, arbetare, landsbygdsbor, personer ideologiskt klart till vänster, EU-motståndare och sympatisörer till Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna.

Precis som i EU-frågan var opinionsstödet för riksdagens godkännande av EU:s nya grundfördrag starkast i grupper närmare samhällets centrum än i grupper mer ute i periferin.

EU snart accepterat av de flesta svenskar?

Enligt SOM-mätningen hösten 2008 är 48 procent av svenskarna i huvudsak för EU-medlemskapet. Nästan 50 procent, men inte riktigt. Än har alltså inte en majoritet av svenska folket mentalt gått med i Europeiska Unionen. Opinionstrenden har dock varit positiv för EU sedan 2005 då endast 39 procent var i huvudsak för medlemskapet. Fortsätter trenden passeras det magiska 50-procentstrecket nästa år. Då först kommer svenska folkets majoritet mentalt att förena sig med kungariket Sverige som medlem av EU – femton år efter riket. Men än är vi inte där.

Våra analyser har visat att människors bedömningar av hur ekonomi och sysselsättning påverkas av medlemskapet är bland de allra viktigaste faktorerna bakom hur EU-opinionen utvecklas. Går det dåligt och EU får en del av skulden kommer EU-stödet att få svårt att fortsätta växa. Men om EU undgår att skuldbeläggas kan också EU-stödet undgå att försvagas. Går det däremot bättre med

ekonomin och EU får en del av äran kommer med stor sannolikhet uppskattningen av EU att fortsätta öka. EU-opinionen avgörs av ekonomin och vem som får skulden eller äran av vad som händer. ●

Referenser

- Gilljam, Mikael och Holmberg, Sören (1996), *Ett knappt ja till EU. Väljarna och folkomröstningen 1994*, Stockholm: Norstedts Juridik.
- Oscarsson, Henrik och Holmberg, Sören (red.) (2004), *Kampen om euron*, Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen.
- Holmberg, Sören (2008), *Ökat opinionsstöd för EU*, Europapolitisk analys 2008:5, Stockholm: Sieps.
- Holmberg, Sören och Lindahl, Rutger (2007), Positiva opinionsvindar för EU i Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red.) *Det nya Sverige*. Göteborg: SOM-institutet.
- Sifo, *EMU/euro-mätning*. Publicerad 19 april 2009.
- SKOP, *EMU-barometer*. Publicerad 2 mars 2009.